

Životna sredina

Voda i sanitacija

Voda za piće može biti zagađena mikrobiološkim, hemijskim, fizičkim i radiološkim zagađivačima koji su štetni po ljudsko zdravlje. Pored toga što se povezuje sa bolestima, dostupnost pitke vode može biti od naročite važnosti za žene i djecu koja, pogotovo u seoskim područjima, imaju glavnu odgovornost za donošenje vode, često sa velikih razdaljina.

Cilj MDG-a je da se između 1990. i 2015. godine za jednu polovinu smanji broj ljudi koji nemaju održiv pristup bezbjednoj vodi za piće i osnovnim sanitarnim uslovima. Cilj „Svijeta po mjeri djeteta“ poziva na smanjenje broja domaćinstava koja nemaju pristup higijenskim sanitarnim uređajima i jeftinoj i bezbjednoj vodi za piće za barem jednu trećinu.

Spisak pokazatelja koje koristi MICS je sljedeći:

Voda:

- Korištenje poboljšanih izvora vode za piće
- Korištenje adekvatnih metoda za tretman vode
- Vrijeme potrebno za dolazak do izvora vode za piće
- Osoba koja donosi vodu za piće

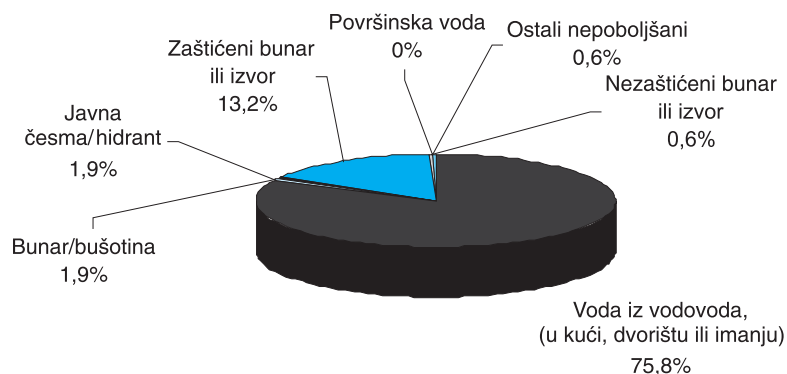
Sanitacija:

- Korištenje poboljšanih sanitacija
- Sanitarno uklanjanje dječijih fekalija

Raspodjela stanovništva u odnosu na izvor vode za piće je prikazana u Tabeli EN.1 i u Grafikonu EN.1. Poboljšanim izvorima vode za piće smatraju se: voda iz vodovoda (u kući, dvorištu ili imanju), javna česma/hidrant, bunar/bušotina, zaštićeni bunar, zaštićeni izvor, kolektor kišnice. Flaširana voda se smatra poboljšanim izvorom vode samo ako domaćinstvo koristi poboljšani izvor vode u druge svrhe, kao što je pranje ruku i kuhanje.

Ukupno gledano, 98,7 % stanovnika u BiH koristi poboljšani izvor vode za piće, od toga 99,4% u gradskim i 98,4 % u seoskim sredinama. U RS, 97,3% stanovništva koristi poboljšani izvor vode za piće, a u FBiH 99,5 % stanovništva.

Grafikon EN.1:
Procentualna distribucija članova domaćinstva prema tipu izvora pitke vode, BiH 2005-2006.

Korištenje kućnog tretmana vode prikazano je u Tabeli EN.2¹⁴. Domaćinstvima su postavljena pitanja o načinima kućnog tretiranja vode kako bi je učinili bezbjednijom za piće. Adekvatnim tretmanima vode za piće smatraju se prokuhavanje, dodavanje izbjeljivača ili hlora, korištenje filtera za vodu i korištenje solarne dezinfekcije. Veoma mali broj domaćinstava adekvatno tretira vodu za piće (6,4 %), a najčešći metod je prokuhavanje (93%).

Vrijeme koje je potrebno da se dođe do vode prikazano je u Tabeli EN.3, a osoba koja uglavnom donosi vodu u Tabeli EN.4¹⁵.

Tabela EN.3 pokazuje da 88,8% domaćinstava u BiH, uključujući 87,1% domaćinstava u RS i 92,7% u FBiH, raspolaže izvorom vode koji se nalazi u prostorijama domaćinstva. Izvor vode u prostorijama domaćinstva posjeduje 95,4 % domaćinstava u gradskim i 84,9 % u ruralnim sredinama. Izuzimajući domaćinstva koja raspolažu izvorom vode u prostorijama domaćinstva, prosječno vrijeme do izvora vode za piće u BiH je 12,1 minuta, u RS 11,6 minuta, a u FBiH 13 minuta.

Vrijeme koje je potrebno za donošenje vode u ruralnim sredinama je donekle veće nego u gradskim sredinama. Tabela EN.4 pokazuje da je u većini domaćinstava, kada izvor vode nije u prostorijama domaćinstva, odrasla žena osoba koja donosi vodu. U BiH, odrasli muškarci donose vodu u 46,7% slučajeva, a žene u 51 % slučajeva. Kada je u pitanju ostatak domaćinstava u BiH, vodu donosi 0,4% ženske i 1,1% muške djece mlađe od 15 godina.

Neadekvatno otklanjanje ljudskih fekalija i lična higijena su povezani sa nizom bolesti, uključujući dijareične bolesti i dječiju paralizu. Poboljšani sanitarni uređaji za odlaganje fekalija podrazumijevaju: puštanje vode iz vodokotlića ili prosipanje u kanalizacionu mrežu, septičku jamu, ili vanjski toalet, ventilisani poboljšani toalet, vanjski toalet sa jamom koja se pokriva pločom i toalet sa kompostiranjem („hemijski“ toalet).

Na nivou BiH (Tabela EN.5), oko 93% domaćinstava koristi sanitarne načine za uklanjanja fekalija, pri čemu 99% u gradskim sredinama i 90% u seoskim sredinama. Oko 92,6% stanovništva u RS i 93% stanovništva u FBiH živi u domaćinstvima koja koriste poboljšane sanitarne uređaje. Razlika između gradskih i seoskih sredina u BiH je najizraženija u odnosu na vrstu toaleta. U gradskim sredinama najčešće su to toaleti sa vodokotlićima uvezani na kanalizacioni sistem (77,2% u BiH , 66,1% u RS i 83% u FBiH), dok je to u ruralnim sredinama septička jama (57,5% u BiH, 58,8% u RS i 56% u FBiH).

Bezbjedno uklanjanje dječijih fekalija podrazumijeva uklanjanje stolice korištenjem toaleta od strane samog djeteta ili ispiranje stolice u kućni ili vanjski toalet. Odlaganje fekalija djece do dvije godine života predstavljeno je u Tabeli EN.6. Na nivou BiH, procenat djece čije se fekalije bezbjedno uklanjaju iznosi 35,9%, a nema značajnijih razlika između gradskih i seoskih sredina.

Pregled procenata domaćinstava koja raspolažu sigurnim izvorima vode za piće i sanitarnim načinima uklanjanja fekalija je prikazan u Tabeli EN.7. Tabela ukazuje na to da 92% domaćinstava u BiH, uključujući 90,5% domaćinstava u RS i 92,6% u FBiH, koriste poboljšane izvore vode za piće i adekvatne sanitarne uređaje. Korištenje poboljšanih izvora pitke vode i sanitarnih sistema je izraženije u gradskim (98,4%) nego u ruralnim sredinama (88,5%). Ono se u izvjesnoj mjeri povećava sa nivoom obrazovanja glave domaćinstva (82,1% bez obrazovanja, te visoko i više obrazovanje 97,5 %), kao i sa imovinskim stanjem samog domaćinstva (najsiromašniji 82,3 %, dok je taj procenat u grupi najbogatijih 99,8%).

¹⁴ Tabela prikazuje procenat stanovništva koji koriste adekvatne metode tretmana vode za piće. Podaci su odvojeni za ukupan broj domaćinstava, za domaćinstva koja koriste poboljšane i za ona koja koriste nepoboljšane izvore vode za piće.

¹⁵ Treba napomenuti da se ovi rezultati odnose na jedan odlazak od kuće do izvora vode za piće i nazad. Nisu prikupljene informacije o tome koliko se puta dnevno odlazi po vodu.

Sigurnost smještaja i trajnost smještajnog objekta

U MICS-u su uvedena tri pokazatelja za mjerenje kvaliteta života u sirotinjskim četvtima: sigurnost smještaja, trajnost smještajnog objekta i procenat ljudi koji žive u sirotinjskim četvtima. Prema MICS-u 3, gradsko domaćinstvo se tretira kao siromašno ukoliko ispunjava jedan od sljedećih uslova: ne koriste se poboljšani izvori vode za piće, ne koristi se poboljšani sanitarni sistem, životni prostor je nedostatan, stambeni objekat nije dugovječan ili ne postoji sigurnost u trajnost smještaja.

Nedostatak sigurnosti u trajnost smještaja se definiše kao nedostatak formalne dokumentacije za stanovanje ili primjetan rizik od deložacije. Tabela EN.8 pokazuje podatke o sigurnosti u trajnost smještaja.

Ukupno 12,6% domaćinstava u BiH ne posjeduje formalnu dokumentaciju za stanovanje u objektu, od čega 13,3 % u FBiH i 11,9% u RS. Nedostatak formalne dokumentacije visoko korelira sa imovinskim stanjem i stepenom obrazovanja: 15,2 % domaćinstava u kojima je glava domaćinstva bez obrazovanja ne posjeduje formalnu dokumentaciju, dok je taj procenat skoro dvostruko niži (8,8 %) kada glava domaćinstva ima visoko ili više obrazovanje. U populaciji najsiromašnijih, taj procenat je tri puta veći (27%) u odnosu na najbogatije (8,8 %). Oko 5% ispitanika ankete o domaćinstvima u BiH napomenulo je da postoji rizik od deložacije i da nema sigurno prebivalište. Tabela EN.8 takođe pokazuje da je 8,9% članova domaćinstava u RS i 10,7% u FBiH zaista bilo deložirano iz nekog od prebivališta u kojem su boravili u posljednjih pet godina.

Terenski rad na MICS 3 istraživanju
UNICEF BiH

Objekti u kojima žive domaćinstva, a za koje se smatra da nisu trajnog karaktera su oni u kojima je pod napravljen od prirodnog materijala i u kojima su identifikovana dva ili više loših uslova za stanovanje, ili postoji ugroženost od mogućih nezgoda u okolini nastambe ako je objekt smješten u opasnoj zoni ili blizu nje. U domaćinstvima je postavljano pitanje, ili se do informacije pokušalo doći posmatranjem, da li je prostor za stanovanje u blizini: klizišta, vodoplavnog područja, obale rijeke, okomitog brda, deponije smeća, industrijski zagađenog područja, željeznice, hidrocentrale i aerodroma.

U Tabeli EN.9 predstavljeni su podaci dobijeni ovim istraživanjem. Ukupno gledano, neznan je procenat (0,2%) domaćinstava koja su smještena u objektima za koje se smatra da nisu trajnog karaktera.

U Tabeli EN.10 predstavljeno je svih pet komponenti neadekvatnog smještaja. Ukupno gledajući, otkriveno je da 15,8 % domaćinstava u BiH živi u neuslovnim objektima. Ukoliko uporedimo uslove stanovanja članova domaćinstva, 17,1 % članova domaćinstava u BiH živi u neuslovnim objektima.